

Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок

УДК 336.22:620.9:339.9

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.20611727>

Світовий досвід імплементації фіскальних стимулів у забезпечення енергетичної трансформації: уроки для України

Ваютинська Людмила Анатоліївна

кандидат економічних наук,

доцент кафедри менеджменту, фінансів і бізнес-технологій

Національний університет «Одеська політехніка», Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-8413-6268>

Колопенюк Євгеній Іванович

аспірант кафедри фінансів

Одеський національний економічний університет, Одеса, Україна

<https://orcid.org/0009-0000-8801-5511>

Прийнято: 18.05.2026 | Опубліковано: 30.05.2026

Анотація. Актуальність дослідження зумовлена тим, що у зарубіжній практиці протягом останніх років накопичено значний досвід послідовної модернізації механізмів підвищення енергоефективності з опорою на фінансові інструменти. Цінність аналізу світового досвіду полягає у можливості адаптації та впровадження в українську практику апробованих механізмів фіскального стимулювання, які здатні забезпечити прискорення енергетичної трансформації в Україні. Метою дослідження є аналіз світового досвіду щодо імплементації фіскальних стимулів у забезпечення

енергетичної трансформації та розробці рекомендацій для адаптації кращих світових практик до українських реалій. **Методи.** Методологічну основу дослідження становив комплекс загальнонаукових та спеціальних методів, зокрема: компаративний аналіз – для зіставлення зарубіжних практик застосування фінансових інструментів; метод систематизації та класифікації – для групування фіскальних інструментів; метод теоретичного узагальнення – для обґрунтування можливостей адаптації апробованих міжнародних моделей в українську практику. **Результати дослідження.** Проведено деталізований аналіз сучасних зарубіжних практик імплементації податкових і неподаткових фіскальних стимулів у забезпечення енергетичної трансформації. Виявлено ключові закономірності та архітектурні особливості побудови систем фіскального стимулювання у розвинених країнах та країнах, що розвиваються. Систематизовано найбільш результативні моделі поєднання податкових інструментів із неподатковими. Окреслено специфіку їхнього впливу на підвищення фінансової життєздатності проєктів, спрямованих з оновлення генерації та енергетичної інфраструктури. **Висновки.** На основі узагальнення міжнародного досвіду обґрунтовано напрямки адаптації апробованих фіскальних інструментів, спрямованих на синхронізацію механізму фіскального стимулювання за вимогами європейських стандартів та інтеграцію вітчизняної енергосистеми до енергетичних ринків ЄС, а також для мобілізації інвестиційного капіталу з метою децентралізації локальної генерації, підвищення її автономності та забезпечення енергетичної стійкості в умовах воєнного стану й повоєнного відновлення України.

Ключові слова: фіскальні інструменти, податкові стимули, неподаткові стимули, енергетична трансформація, відновлювані джерела енергії, енергоефективність, податкові пільги, податковий кредит, податкові

канікули, державне субсидювання, гранти, бюджетні трансферти, аукціони, «зелені» тарифи.

International experience in implementing fiscal incentives for energy transition: lessons for Ukraine

Vasiutynska Liudmyla

PhD in Economics, Associate Professor at the Department of Management,
Finance and Business Technologies,
Odesa Polytechnic National University, Odesa, Ukraine"

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8413-6268>

Kolopeniuk Yevhenii

Postgraduate Student at the Department of Finance
Odesa National Economic University

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-8801-5511>

***Abstract:** The relevance of the study stems from the fact that foreign practice in recent years has accumulated significant experience in the consistent modernization of mechanisms for improving energy efficiency based on financial instruments. The value of analyzing global experience lies in the possibility of adapting and implementing proven fiscal incentive mechanisms into Ukrainian practice, which can accelerate the energy transition in Ukraine. **The purpose of the article** is to analyze the global experience in implementing fiscal incentives to ensure the energy transition and to develop recommendations for adapting the best international practices to Ukrainian realities. **Research methods.** The methodological framework of the study comprises a set of general scientific and special methods, including: comparative analysis – to compare foreign practices in*

*the application of financial instruments; the method of systematization and classification – to group fiscal instruments; and the method of theoretical generalization – to substantiate the possibilities of adapting proven international models into Ukrainian practice. **Results.** A detailed analysis of contemporary foreign practices in the implementation of tax and non-tax fiscal incentives to ensure the energy transition has been conducted. The key patterns and architectural features of designing fiscal incentive systems in both developed and developing countries have been identified. The most effective models for combining tax and non-tax instruments have been systematized. The specifics of their impact on increasing the financial viability of projects aimed at modernizing generation and energy infrastructure have been outlined. **Conclusions.** Based on the generalization of international experience, the directions for adapting proven fiscal instruments have been substantiated. These directions are aimed at synchronizing the fiscal incentive mechanism with the requirements of European standards and integrating the domestic power grid into the EU energy markets. Additionally, they aim to mobilize investment capital to decentralize local generation, increase its autonomy, and ensure energy resilience under martial law and during the post-war recovery of Ukraine.*

Keywords: *fiscal instruments, tax incentives, non-tax incentives, energy transition, renewable energy sources, energy efficiency, tax reliefs, tax credit, tax holidays, state subsidization, grants, budget transfers, auctions, feed-in tariffs.*

Постановка проблеми. Технологічна перебудова паливно-енергетичного комплексу в межах глобальної енергетичної трансформації вимагає залучення капіталомістких інвестицій та кардинальної зміни структури енергобалансу. Провідні країни світу вирішують це завдання через імплементацію фіскальних стимулів, сформувавши стійкі моделі державної підтримки реалізації проєктів з оновлення генерації та енергетичної інфраструктури. Актуальність

дослідження полягає в необхідності детального вивчення зарубіжних практик фіскального стимулювання енергетичного переходу, які можуть бути адаптовані до українських реалій з огляду на потреби післявоєнного відновлення економіки та інтеграції до європейського енергетичного простору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика фіскального стимулювання енергетичної трансформації в останні роки посідає важливе місце у працях зарубіжних і вітчизняних науковців. Зокрема, у своїх дослідженнях І. Уразова та Т. Лаан [1] акцентують увагу на питаннях щодо можливостей фіскального стимулювання запускати «переламні точки» у розвитку чистої енергетики з фокусом на технології із високим мультиплікативним ефектом. Вітчизняні науковці О. Чаплигін та М. Чаплигіна [2] розглядають податкове стимулювання як елемент державної фінансової політики у сфері енергоефективності, наголошуючи на необхідності формування системи податкових преференцій для суб'єктів, що впроваджують енергоощадні технології. П. дель Ріо, П. Лінарес [4] та Д. Гесснер [5] аналізуючи аукціонні механізми підтримки відновлюваних джерел енергії (ВДЕ), фокусують увагу на ризиках надмірного цінового тиску та проблематиці впровадження конкурентних торгів в умовах енергетичного переходу. К. Матаба [7] аналізує досвід країн, що розвиваються у контексті фіскального стимулювання енергетичного сектору. А. Клемм та С. ван Паріс [9] проводять емпіричний аналіз впливу податкових стимулів на інвестиції. Е. Супріянто, Дж. Сентанухаді, В. Х. Хасан, А. Д. Нуграха та М. А. Муфліхун [10] здійснюють порівняльний аналіз тарифних стимулів у розвинених країнах та країнах, що розвиваються, наголошуючи на тому, що ефективність запровадження фіскальних стимулів залежить від їх адаптації до рівня розвитку енергетичного ринку М. Діппенаар та Р. Нел [11] досліджують вплив податкових інструментів на забезпечення енергетичної трансформації. Ю. Ван та І. А. Майбуров [12] та Д. Сонг та Б. Цзяо, Х. Цзяо [13] аналізують сучасну

практику фіскального стимулювання у Китаї з акцентом на вплив пільг з ПДВ та субсидіювання. С. Шанкар [14] аналізує прямі податкові стимули в енергетичному секторі Індії, визначаючи їх роль у залученні приватних інвестицій у генерацію електроенергії. М. Болінгер, Р. Вайзер та Е. О'Шонессі [16] досліджують фактори зниження вартості сонячної та вітрової енергетики у США, демонструючи роль фіскального інструментарію у масштабуванні ринку відновлюваної енергетики. Ю. Тюріна, С. Фрумїна, С. Демідова, А. Каїрбекули та М. Какауліна [17] оцінюють масштаби податкових витрат у країнах ОЕСР для підтримки енергетичного сектору та альтернативної енергетики. Д. Гібб, М. Сантіні та С. Томас [19] аналізують політику Франції щодо стимулювання ринку теплових насосів, наголошуючи на важливості координації фіскальних стимулів із промисловою та соціальною політикою. І. Хаазе, Е. К. Велтен, Х. Браннер та А. Рейнері [20] досліджують використання доходів від аукціонів EU ETS з метою спрямування цих коштів на енергетичну трансформацію.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми та постановка завдання. Розв'язанню проблем та розробці рекомендацій щодо імплементації фіскального інструментарію у забезпеченні енергетичної трансформації в українських наукових джерелах приділено недостатньо уваги, зокрема питання неподаткового фіскального стимулювання висвітлені фрагментарно. З огляду на умови повномасштабного вторгнення основний акцент досліджень зводиться до питань залучення інвестицій на відбудову енергетичної інфраструктури через механізми субсидіарної державної підтримки та пільгового оподаткування. Зазначені питання потребують використання комплексного підходу поєднання фіскальних стимулів із механізмами державної підтримки енергетичного переходу, що лежить в основі успішної світової практики. Запропоноване дослідження спрямоване на вирішення окреслених питань шляхом проведення комплексного аналізу

існуючого світового досвіду імплементації фіскальних інструментів у забезпечення енергетичної трансформації та розроблення рекомендацій щодо його впровадження в українську практику.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз світового досвіду щодо імплементації фіскальних стимулів у забезпечення енергетичної трансформації та розробці рекомендацій для адаптації кращих світових практик до українських реалій.

Виклад основного матеріалу дослідження. З огляду на унікальні виклики, з якими стикаються країни світу аналіз існуючих зарубіжних практик, на який опираються дослідники І. Уразова та Т. Лаан [1], засвідчує, що заходи державної фінансової підтримки, які спрямовані на забезпечення енергетичної трансформації, включають:

- пільгове фінансування, гранти та інструменти зниження ризиків для компенсації потреб у початкових інвестиціях;
- інвестиції в енергомережі, які спрямовуються на впровадження відновлюваних джерел енергії (ВДЕ);
- реформування системи субсидування викопного палива як інструменту забезпечення паритетних умов конкуренції та акумуляції ресурсів для фінансування справедливого енергетичного переходу.

Українськими дослідниками у зазначеному контексті наголошується, що ключовими інструментами стимулювання енергетичної трансформації є податкові стимули, зокрема, інвестиційні податкові пільги, податковий кредит, податки на традиційні види палива, прискорена амортизація, зниження ставки ПДВ, податкові канікули, зниження ставки податку на майно, виробничий податковий кредит, зниження ставки податку з продажу тощо [2].

Найбільш поширеними у світовій практиці в рамках енергетичного переходу є податкові стимули (таблиця 1).

Таблиця 1

Типові види податкових стимулів забезпечення енергетичної трансформації, що застосовуються у світовій практиці

Інструмент фіскального регулювання	Дія податкового стимулювання
Податкові преференції, що спрямовані на зниження інвестиційних витрат	
Прискорена амортизація	Збільшує грошовий потік на ранніх стадіях проекту за рахунок перенесення основної частини витрат на початковий період.
Податковий інвестиційний кредит	Зменшує податкові зобов'язання пропорційно до обсягу здійснених капітальних інвестицій.
Податкові преференції, що спрямовані на вартість імпорту та зниження трансакційних витрат	
Митні преференції	Зменшує митну вартість імпортованих факторів виробництва та знижує ціновий бар'єр на початковій стадії проекту.
Пільгові режими з оподаткування ПДВ	Оптимізація вартості придбання капітальних активів
Податкові преференції, що спрямовані на фінансовий результат	
Податкові канікули	Тимчасове звільнення від виконання податкових зобов'язань, що підвищує рентабельність інвестицій.
Податкові пільги на сплату податку на прибуток підприємства	Законодавче закріплення пільгової ставки корпоративного податку, що діє для визначеного виду діяльності впливає на збільшення чистого прибутку підприємства та знижує ризики інвесторів.
Податкові преференції, що спрямовані на утримання матеріальних активів	
Звільнення або зниження ставки земельного податку та податку на нерухоме майно	Мінімізація операційних витрат для об'єктів відновлюваної енергетики шляхом вилучення земельних ділянок та виробничих потужностей із бази оподаткування на період їхнього функціонування.

Складено авторами на основі [3]

Аналіз інструментів податкового стимулювання (таблиця 1), які застосовуються у світовій практиці енергетичної трансформації надав можливість з'ясувати, що ці інструменти є дієвими важелями впливу на фінансові потоки проектів, спрямованих на формування ВДЕ. На початковій

фазі реалізації таких проєктів, як правило, домінують інструменти, орієнтовані на зниження витрат, серед яких прискорена амортизація, податкові інвестиційні кредити від непрямих податків (ПДВ і мита). Застосування таких пільг знижує бар'єри входу на ринок, мінімізує трансакційні витрати при імпорті обладнання та диференціює ризики, розподіляючи їх між державою та інвесторами. На операційній фазі вектор переміщується у бік інструментів, що впливають на фінансовий результат, серед яких податкові канікули та знижені ставки податку на корпоративний прибуток. Ці інструменти покликані зменшити податкове навантаження з отриманого прибутку для підвищення рентабельності проєктів енергетичної трансформації.

Оцінюючи роль інструментів податкового стимулювання важливо зазначити, що вони спрямовані на створення «податкових амортизаторів», які підвищують життєздатність проєкту на початковому етапі його реалізації через зниження капітальних витрат, оптимізації оборотних активів, формування гарантій збереження капіталу для інвесторів.

Як демонструє світова практика забезпечення енергетичної трансформації здійснюється також із застосуванням неподаткових фіскальних інструментів прискорення енергетичної трансформації, які забезпечують пряме інвестування ВДЕ через державні і міжнародні гранти та бюджетні трансферти, пільгове кредитування, зелені тарифи, надбавки тощо (таблиця 2).

Таблиця 2

Види неподаткових інструментів фінансового стимулювання реформ енергетичної трансформації у світовій практиці

Назва інструменту	Суть та характер фінансової дії
Гранти, бюджетні трансферти	Цільове безоплатне фінансування, на початковій стадії реалізації проєктів енергетичної трансформації з метою зниження обсягу власного капіталу інвестора на вході у проєкт.

Пільгові кредити (програми здешевлення кредитів)	Надання позикового капіталу шляхом державного субсидування відсоткової ставки або надання державних гарантій, що зменшує витрати на обслуговування боргу та підвищує загальну рентабельність проєкту.
Аукціони	Проведення конкурентних торгів на право отримання державної підтримки або укладання договорів купівлі-продажу енергії, що обмежує фінансове навантаження на споживачів через зниження ціни.
«Зелені» тарифи (Feed-in Tariffs)	Гарантована державою довгострокова фіксована (вища за ринкову) ціна викупу всієї згенерованої чистої електроенергії, що забезпечує стабільний та прогнозований грошовий потік, знижуючи ризики інвесторів.
Контракти на різницю (Contracts for Difference)	Укладається двостороння фінансова угода, де виробник реалізує енергію на ринку, але отримує компенсаційну різницю, якщо ринкова ціна падає нижче встановленої «ціни виконання».
«Зелені» надбавки (Feed-in Premiums)	Виробник продає електроенергію безпосередньо на вільному ринку за ринковими цінами, але додатково отримує від держави фіксовану або плаваючу надбавку (премію) за кожну зелену кВт-год. Це інтегрує виробника в реальні ринкові умови, зберігаючи його стимули.

Складено авторами на основі [3]

Призначення неподаткових інструментів стимулювання енергетичної трансформації (таблиця 2) полягає у генеруванні таких ефектів, як подолання бар'єра високої капіталомісткості енергоефективних технологій.

Сучасна еволюція міжнародного досвіду демонструє поступовий перехід від жорстких адміністративних моделей (таких як фіксовані «зелені» тарифи) до гнучких ринково-орієнтованих механізмів (аукціони, контракти на різницю та премії) [4-5]. Це дозволяє інтегрувати виробників відновлюваної енергії в конкурентне ринкове середовище, мінімізуючи навантаження на державні бюджети та кінцевих споживачів.

Окреслений дослідниками спектр фіскальних інструментів (фінансових важелів) знаходить своє виявлення у практиці енергетичної трансформації технологічно розвинених країн, які змінили вектор державної підтримки, перейшовши до системного фіскального маневрування. Прикладом такої еволюції є зміна правого механізму регулювання енергетичного переходу у США. Законом про зниження інфляції (The Inflation Reduction Act, IRA), прийнятим у 2022 році, було сформовано масштабну практичну платформу, в межах якої фіскальні стимули сформували єдину стратегію енергетичної трансформації [6]. Загальний обсяг фінансування за цим законом оцінюється у понад 390 мільярдів доларів (а за деякими прогнозами економістів, через високий попит на пільги ця сума може сягнути понад 800 мільярдів доларів протягом 10 років) [1].

Інвестиції у відновлювану енергетику залишаються вкрай нерівномірними у країнах, що розвиваються.

Високі капітальні витрати залишаються однією з найгостріших проблем фінансового забезпечення проєктів енергетичної трансформації у зв'язку із високими ризиками, особливо на початкових етапах реалізації проєктів з впровадження ВДЕ [7]. Через суверенні ризики, макроекономічну нестабільність та слабкість місцевих фінансових інститутів, вартість капіталу для проєктів енергетичної трансформації у країнах, що розвиваються, може бути у 2–3 рази вищою, ніж у США чи ЄС. Висока капіталомісткість таких проєктів робить їх особливо чутливими до умов фінансування. Відповідно це позначається на їх рентабельності [8].

Найбільш часто застосовуваними у країнах Азії і Латинської Америки є зелені податкові пільги, частка яких становить 70% від усіх заходів, спрямованих на стимулювання відновлюваної енергетики. Країни Африки більше покладаються на міжнародне грантове та пільгове фінансування, а

податкові преференції становлять лише 24% від усієї сукупності відповідних заходів [8].

Стимули, що застосовуються для зменшення навантаження на прибуток також є досить поширеними у країнах, що розвиваються. Проте на думку зарубіжних експертів [8], податкові пільги на прибуток підприємств не є ефективними особливо на початкових етапах реалізації проєктів, спрямованих на підвищення енергоефективності, адже грошові потоки у цей період не генерують достатнього прибутку.

Подібних висновків дійшли також А. Клем та S. ван Паріс, які наголошують на тому, що податкові канікули та зниження ставок податку на прибуток можуть стимулювати приплив ПІІ, однак не забезпечують суттєвого впливу на зростання приватного інвестування та економічного зростання у країнах, що розвиваються [9]. Отже, застосування податкових преференцій впливає на підвищення інвестиційної привабливості країни, що стимулює приплив іноземного капіталу. Однак ефективність податкових інструментів у забезпеченні довгострокового економічного зростання та активізації приватного інвестування значною мірою залежить від комплексності заходів, що реалізуються через застосування як податкових, так і неподаткових інструментів державної підтримки енергетичної трансформації.

У підтвердження попередньої тези зарубіжні дослідники звертають увагу, що на практиці в процесі забезпечення енергетичної трансформації в країнах, що розвиваються, спостерігається тенденція застосування пільгового оподаткування без концентрації на технологіях, які, перш за все, потребують державної підтримки [7, 10-11]. Це приводить до зниження ефективності використання державних грошових ресурсів.

Досвід розвинених країн засвідчує, що податкові преференції генерують вищу результативність у комбінації з іншими фінансовими інструментами державної і міжнародної підтримки. Зокрема, до таких інструментів можна

віднести кредити, що надаються державними банками і міжнародними фінансовими інститутами, субвенції з державного і місцевих бюджетів, гранти та ін. Такий підхід знаходить своє практичне підтвердження у сучасній практиці Китаю та Індії. Обидві країни на початкових етапах реформ енергетичної трансформації застосовують податкові преференції, наприклад, через звільнення від імпортного мита і ввізного ПДВ для енергетичного обладнання, впровадження податкових канікул для майнових податків. Однак у подальшому в цих країнах спостерігається зміна вектору державної підтримки енергетичного сектору у бік неподаткових інструментів фіскального стимулювання [12-14]. Зокрема, у Китаї для підприємств, які реалізують проєкти, що спрямовані на енергозбереження та впровадження ВДЕ, застосовується механізм пільгового оподаткування податку на прибуток підприємств – «three-year exemption, three-year half reduction», що передбачає впровадження податкових канікул у перші три роки реалізації проєкту шляхом звільнення від прибуткового оподаткування, з подовженням пільгового терміну ще на три роки зі зниженням ставки податку на корпоративний прибуток у розмірі 50% [13].

В Індії також застосовуються різні фінансові важелі державної підтримки енергетичної трансформації. Проте фокус уваги зосереджений на стимулюванні приватних інвестицій. Зокрема, упроваджено податкові канікули, прискорена амортизація, податкові пільги на мито щодо ввезення відповідного обладнання та комплектуючих для сонячної та вітрової енергетики. Також набув свого розвитку механізм співфінансування проєктів державою і приватними партнерами. Значна увага приділяється внутрішньому попиту через реалізацію державних програм електрифікації у рамках стратегії розвитку відновлюваної енергетики [14].

Не зважаючи на дієвість податкового стимулювання на початкових етапах проведення реформ з енергетичної трансформації у Китаї та Індії,

державна підтримка в останні роки набула певних якісних змін, базуючись на результативно-орієнтованому підході, сфокусувавши увагу на економічному ефекті від застосування проведених заходів. Такі зміни каталізували розвиток внутрішньогалузевої конкуренції, що, у свою чергу, сприяло зниженню витрат на генерацію електроенергії з відновлюваних джерел.

Інший аспект змін торкнувся інституціонального механізму енергетичної трансформації через запровадження конкурсних аукціонів з метою формування «зеленого тарифу». Проте є певні відмінності між порівнюваними країнами. Якщо у Китаї нові проекти впровадження ВДЕ дедалі більше інтегруються в ринкову систему ціноутворення, застосовуючи механізми конкурентного відбору через аукціони, то в Індії ключову роль у розвитку сектору відіграють зворотні (реверсивні) аукціони, що проводяться Корпорацією сонячної енергії Індії (Solar Energy Corporation of India, (SECI) [15].

Порівняльний аналіз досвіду лідерів азійського регіону – Китаю та Індії свідчить про перехід від прямих державних дотацій до ринкових механізмів. Якщо досвід Китаю демонструє вектор на повну інтеграцію ВДЕ до загальноринкової системи ціноутворення, то кейс Індії ілюструє ефективність моделі зниження інвестиційних ризиків. Застосування зворотних аукціонів під егідою SECI дозволило Індії мінімізувати тарифні пропозиції завдяки масштабній конкуренції девелоперів, забезпечивши життєздатність проєктів через довгострокові гарантії викупу енергії. Для України, в умовах повоєнного відновлення, індійський досвід централізованого гарантування через зворотні аукціони може стати дієвим інструментом залучення іноземного капіталу в децентралізовану генерацію, тоді як китайська модель вказує на довгостроковий орієнтир розвитку ринкових відносин.

Основним механізмом податкового стимулювання виробників альтернативної енергії є використання інвестиційного податкового кредиту,

особливість якого полягає у тому, що він зменшує базу оподаткування на частину інвестицій у купівлю землі, обладнання та інсталяцію потужностей для виробництва енергії з альтернативних джерел.

Для України, де надання дотацій та «зелені» тарифи спричинили значне навантаження на державний бюджет, що призвело до кризи заборгованості, впровадження податкового кредиту є однією з найбільш перспективних альтернатив.

Світова практика розрізняє інвестиційні (ІТС) та виробничі (РТС) податкові кредити. На особливу увагу для вітчизняної практики заслуговує саме виробничий податковий кредит (Production Tax Credit). Як засвідчує європейський досвід, виробничий податковий кредит надається або у формі вирахування з податкової бази, або у формі кредиту за фіксованою ставкою за кіловат-годину виробленої відновлюваної енергії.

За оцінками експертів Oak Ridge National Laboratory (США), федеральний десятирічний РТС у розмірі 1,5 цента на кВт·год здатний знизити середню за життєвим циклом вартість вітрової енергії приблизно на 25% [16].

Скорочення акцизних зборів при купівлі енергії з відновлюваних джерел, відповідного обладнання або палива також стимулює попит на «зелену» енергію. Деякі європейські країни встановлюють податок на продаж звичайної тепло- або електроенергії, але не оподатковують продаж енергії, виробленої з альтернативних джерел. Інші знижують акцизні збори на продаж обладнання для виробництва альтернативної енергії. Більш рідкісним випадком є повернення частини акцизного збору. Споживач може подати заявку на повернення всього або частини сплаченого податку в момент купівлі обладнання. Наразі цей вид податкового стимулювання застосовується в Італії та Чехії [17]. Так само як інвестиційний податковий кредит, скорочення акцизних зборів найбільш ефективно стимулюють попит у поєднанні із запровадженням відповідних стандартів енергоспоживання.

Досвід Італії та Чехії може слугувати основою для запровадження в Україні диференційованих ставок акцизного податку та ПДВ на закупівлю обладнання і комплектуючих для ВДЕ з одночасним підвищенням ставки екологічного податку за викиди двоокису вуглецю (CO₂).

Попри те, що податкові заходи стимулювання альтернативної енергетики дали досить суттєві результати, у європейських країнах також широко застосовуються неподаткові інструменти фінансового стимулювання. Зокрема, Німеччина використовує унікальну модель поєднання державних субсидій із банківським сектором через державний банк розвитку KfW (Kreditanstalt für Wiederaufbau). Програма Федерального фінансування ефективних будівель (BEG) пропонує два основні неподаткові інструменти [18]:

- пільгові кредити з низькою відсотковою ставкою (значно нижчою за ринкову) на термомодернізацію будівель до стандартів *Effizienzhaus* (ефективний будинок);
- компенсація частини тіла кредиту до 20-40% від суми позики залежно від класу енергоефективності будівлі після ремонту.

В умовах високих відсоткових ставок в Україні пряме запозичення німецького досвіду щодо субсидування кредитів через державний банк не принесе очікуваного ефекту. Проте інституційні підходи KfW можуть бути адаптовані до українських реалій шляхом розробки адаптованих механізмів компенсації вартості капіталу

У 2020 році Франція кардинально змінила підхід до забезпечення енергоефективності, перейшовши до використання єдиного інструменту – програми „MaPrimeRénov“, яка адмініструється Національним житловим агентством. Суть цієї реформи полягала у впровадженні прямих капітальних грантів, які виплачуються безпосередньо під час проведення робіт, у поєднанні із соціальним диференціалом – гнучкою шкалою підтримки, де розмір

допомоги (від 20% до 90% вартості проєкту) залежить від рівня доходів домогосподарства [19].

Масштабні руйнування енергетичної інфраструктури в Україні зумовлюють потребу в розвитку мікрогенерації та підвищенні енергоефективності житлового сектору. Водночас падіння доходів населення внаслідок війни вимагає модернізації механізмів державної грантової підтримки. У цьому контексті впроваджена у Франції модель «соціального диференціалу» може бути адаптована до українських реалій. Доцільним вбачається розвиток грантового фінансування на встановлення дахових СЕС та термомодернізацію будівель за гнучкою шкалою співфінансування: від 20% вартості для домогосподарств із помірним рівнем доходу до 85–90% – для вразливих верств населення (зокрема, ВПО, пенсіонери).

Чехія є одним із найуспішніших прикладів використання коштів від продажу квот на викиди парникових газів (у межах програми EU ETS). Громадяни та юридичні особи отримують пряме фінансування на термомодернізацію, встановлення сонячних колекторів, систем рекуперації повітря та теплових насосів як у вигляді авансових грантів, так й через пост-компенсацію витрат після завершення робіт [20].

Аналіз досвіду європейських країн демонструє, що європейська практика робить ставку на доступність капіталу в момент інвестування (через дешеві позики або миттєві гранти), оскільки податкові знижки часто є неефективними для осіб із низьким рівнем доходу або вимагають тривалого очікування повернення коштів.

Висновки. Для України дослідження світового досвіду щодо імплементації фіскальних стимулів у забезпечення енергетичної трансформації має виняткове, екзистенційне значення. Повоєнна відбудова вітчизняного енергетичного сектору, необхідність синхронізації з вимогами European Green Deal та інтеграція в енергетичні ринки ЄС вимагають

впровадження сучасних механізмів відповідного фіскального стимулювання.

У зазначеному контексті доцільно:

- розробити критеріальний апарат для оцінювання технологічної відповідності проєктів, спрямованих на енергетичну трансформацію, за програмами здешевлення кредитів, на основі попереднього енергетичного аудиту, що дозволить забезпечити цілеспрямований відбір найбільш результативних проєктів та подовжити терміни строків компенсації до 7–10 років відповідно до періоду окупності таких проєктів;
- впровадити аукціони на розподіл квот шляхом переходу до конкурентного відбору інвесторів, які пропонують найменшу вартість генерації;
- забезпечити нормативно-правовий супровід щодо застосування інвестиційного податкового кредиту через зменшення суми податку на прибуток підприємства та встановити терміни переносу невикористаного податкового кредиту на наступні 5–7 років до повного його вичерпання з огляду на понесені капітальні витрати;
- запровадити механізм податкових канікул для реінвестованого прибутку у напрямку фінансування наступних етапів проєктів енергетичної трансформації або модернізації існуючих потужностей;
- упровадити систему плаваючих «зелених» надбавок за критеріями масштабу діяльності суб'єктів господарювання та потужності їхніх об'єктів, зокрема: а) для домогосподарств та суб'єктів малого бізнесу, які вводять в експлуатацію об'єкти генерації встановленою потужністю до 1 МВт використовувати зелені тарифи; б) для підприємств середнього бізнесу, що здійснюють будівництво об'єктів промислової генерації потужністю від 1 до 20 МВт запровадити систему плаваючих «зелених» надбавок; в) для великих підприємств, які реалізують інвестиційні проєкти на базі об'єктів потужністю понад 20 МВт, застосовувати контракти на різницю через систему аукціонів.

У подальших дослідженнях увага має бути приділена розробці критеріальних оцінок щодо впровадження інвестиційного податкового кредиту для реалізації проєктів ВДЕ.

Список використаних джерел

1. Urazova I., Laan T. Unlocking Clean Power for All: How tipping points theory can guide effective use of public funds. International Institute for Sustainable Development. 2024. 33 p. URL: <https://www.iisd.org/system/files/2024-09/clean-power-tipping-points.pdf> (дата звернення 17.04.2026)

2. Чаплигін, О., Чаплигіна, М. (2024). Податкове стимулювання енергоефективності, як складова частина фінансової політики держави. *Сталий розвиток економіки* Вип. 2, № 49, С. 5-9. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-49-1>

3. United Nations Trade and Development. Investment policies for the energy transition: Incentives and disincentives. Investment Policy Monitor. 2023. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/diaepcbinf2023d8_en.pdf (дата звернення 19.04.2026)

4. Del Río P., Linares P. Back to the future? Designing auctions for renewable electricity support. *Energy for Sustainable Development*. 2014. Vol. 35. P. 42-56. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.rser.2014.03.039>

5. Geßner D. Performance of Renewable Energy Policies – Evidence from Germany’s Transition to Auctions. Würzburg Economic Papers, 2023. Vol. 105. P. 1-31 DOI: <https://doi.org/10.25972/OPUS-32542>

6. Building a clean energy economy: a guidebook to the inflation reduction act’s investments in clean energy and climate action. Version 2. Cleanenergy.gov. 2023, 183 p. URL: <https://bidenwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2022/12/Inflation-Reduction-Act-Guidebook.pdf> (дата звернення 17.04.2026)

7. Mataba K. The Use of Green Tax Incentives for Renewable Energy Deployment in Emerging and Developing Countries. Winnipeg : International Institute for Sustainable Development. 2025, 47 p. URL: <https://www.iisd.org/system/files/2025-09/green-tax-incentives-renewable-energy.pdf> (дата звернення 19.04.2026)

8. COP28 tripling renewable capacity pledge: Tracking countries' ambitions and identifying policies to bridge the gap. International Energy Agency, 2024. 55 p. URL: <https://iea.blob.core.windows.net/assets/ecb74736-41aa-4a55-aacc-d76bdfd7c70e/COP28TriplingRenewableCapacityPledge.pdf> (дата звернення 17.04.2026)

9. Klemm A., Van Parys, S. Empirical Evidence on the Effects of Tax Incentives. IMF Working Paper No. 09/136. Washington: International Monetary Fund, 2009. 26 с. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2016/12/31/Empirical-Evidenceon-the-Effects-of-Tax-Incentives-23053> (дата звернення 17.04.2026)

10. Supriyanto E., Sentanuhady J., Hasan W. H., Nugraha A. D., Muflikhun M. A. Policy and Strategies of Tariff Incentives Related to Renewable Energy: Comparison between Indonesia and Other Developing and Developed Countries. *Sustainability*. 2022. Vol. 14, № 20. DOI: <https://doi.org/10.3390/su142013442>

11. Dippenaar, M., & Nel, R. (2014). The Focus Of Tax Instruments In Reducing Emissions From Electricity Generation In Selected Developing Countries. *International Business & Economics Research Journal (IBER)*. Vol. 14, №1. P.145–158. DOI: <https://doi.org/10.19030/iber.v14i1.9042>

12. Wang, Y., Mayburov, I. A. The Impact of VAT Preferential Policies on the Profitability of China's New Energy Power Generation Industry. *Energy Studies* 2025. Vol. 18, №14. DOI: <https://doi.org/10.3390/en18143614>

13. Song, D., Jia, B., Jiao, H. Review of Renewable Energy Subsidy System in China. *Energies*. 2022. Vol. 15, № 19. DOI: <https://doi.org/10.3390/en15197429>
14. Shankar, S. Direct Tax Incentives to Power Sector in India: A Case Study. *Indian Journal of Public Administration*. 2017. Vol. 63, №1. P. 104–123. DOI: <https://doi.org/10.1177/0019556117689847>
15. International Energy Agency (IEA) Notice on Matters Concerning the New Energy Feed-in Tariff Policy. 2021. URL: https://www.iea.org/policies/14119-notice-on-matters-concerning-the-new-energy-feed-in-tariff-policy?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 19.04.2026)
16. Bolinger M., Wiser R., O'Shaughnessy E. Levelized cost-based learning analysis of utility-scale wind and solar in the United States. *iScience*. 2022. Vol. 25, №6. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.isci.2022.104378>
17. Tyurina, Y., Frumina, S., Demidova, S., Kairbekuly, A., & Kakaulina, M. (2023). Estimation of Tax Expenditures Stimulating the Energy Sector Development and the Use of Alternative Energy Sources in OECD Countries. *Energies*. Vol. 16, №6. DOI: <https://doi.org/10.3390/en16062652>
18. Griffith-Jones S. National Development Banks and Sustainable Infrastructure; the case of KfW : working paper 006. Boston : Boston University, 2016. 33 p. URL: https://www.bu.edu/pardeeschool/files/2016/07/GriffithJones.Final_.pdf (дата звернення 19.04.2026)
19. Gibb D., Santini M, Thomas S. Olympic mindset: Making France a heat pump leader. Belgium: Regulatory Assistance Project, 2023. 26 p. URL: <https://www.raponline.org/knowledge-center/olympic-mindset-making-france-heat-pump-leader/> (дата звернення 17.04.2026)

20. Haase I, Velten E.K., Branner H., Reyneri A. The use of auctioning revenues from the EU ETS for climate action : An analysis based on eight selected case studies. Berlin : Ecologic Institute, 2022. 75 p. URL: <https://www.ecologic.eu/sites/default/files/publication/2022/EcologicInstitute-2022-UseAucRevClimate-FullReport.pdf> (дата звернення 20.04.2026)